

Keresztény buzgóság.

— Egyházi beszéd. ¹⁾ —

Róm. 12. 11. „*Lélekben buzgók legyetek!*“

Keresztény gyülekezet, kedves Afiai!

Mindabban, a mi valóban szépet és üdvöst kivított eddig a kereszténység, legkiválóbb része volt s van annak az erénynek, a melyre az apostol a felolvasott igékben felhív: „Lélekben buzgók legyetek!“ Buzgóság! — ez volt mindig az az éltető erő, mely a nagy és nemes jellemeket táplálta s lelkesítette. Ez támasztott prófétákat s szabadság hősokeket; ez adott lételt a keresztény vallásnak s egyháznak; ez adott Jézus mellé apostolokat, a kik ő vele együtt életüket áldozták fel az emberiség boldogságáért; ez hevítette azon áldozat¹ és sziveket, a melyek a közművelődés és közjóllét felvirágoztatásáért dobogva, nagyszerű alapítványokkal tették áldottá emlékezetüket, — szóval: buzgóság volt mindig a kereszténység szive, éltető lelke. Méltó tehát megfogadnunk s követnünk az apostol intését: „Lélekben buzgók legyetek!“

Azonban nekem úgy tetszik ker. gyülekezet, hogy a míg én a buzgóságot felette nagyra becsülöm, vannak olyanok, a kikben már maga a név hallása is visszatetsző érzelmeket ébreszt s a míg mi a keresztény buzgóság nagyszerű műveit magasztaljuk, ők vádlólag lépvn fel ellene, gúnyosan szólnak: „Mind igazak azok az érdemek, csak hogy mi szeretnők látni a kép másik felét is. Mert mi a buzgóság fényét nemcsak az említett tényekben s nagyszerű eredményekben láttuk, hanem láttuk azt a máglyák lobogó lángjaiban is, a melyeken a keresztények egymást égették meg a szeretet Istenének dicsőségére. Láttunk mi párisi vérnászt és irlandi vérfürdőt; láttuk a szent inquisitió embertelen törvénykezéseit is, a melyekben csupa Isten iránt való szeretetből szentesítve volt a testvérgyilkosság és százezrek vére ontatott ki ártatlanul. Hát ezekben nem volt-e

¹⁾ Elmondott Kolozsvártt, 1894. oct. 28-án az egyházi főtanács alkal-mával.

része a keresztyéni buzgóságnak!?" . . . Igen volt; még pedig bár szomorú, de örökre dicsőséges osztályrésze; csak hogy a keresztyéni buzgóság bajnokait nem azok között kell keresnünk, a kik a törvénykezés székeiben ítélkeztek, hanem azok között, kik a máglyák lángjai között lehették ki életöket, vagy orgyilkok és bakókéz alatt vértettek el; de az igazsághoz, Istenhez és tiszta lelkiismeretükhez mindvégig hívek maradtak. Aztán kérdezem, hogy a sötét tudatlanság és átkos gyűlölet tévedéseit s elszomorító bűneit a keresztyéni buzgóság rovására írni fel, nem lenne-e a legnagyobb igazságtalanság s jelenthetne-e ez egyebet, mint félremagyarázását a Jézus tudományának, annak a vallásnak, mely éppen az ellenkező irányt képviselve, mindig lelki tisztaságra, erkölcsi tökéletességre, testvéri szeretetre s nemes áldozatkészségre lelkesítette híveit?!

Kísértsük mi meg ker. Afiai e vallás szelleméből a maga valójában megismerni azt a lelki buzgóságot, melyre az apostol serkent: „*Lélekben buzgók legyetek!*“

Miben áll tehát e buzgóság?

Eleitől fogva sokan voltak a keresztyének közül abban a nézetben, hogy a keresztyéni buzgóságnak kiinduló pontja s legfőbb feltétele az a lelki készség, a mely minden gondolkozás nélkül hit-igazság gyanánt fogadja mindazt, a mit külső tekintélyek ilyenekül ajánlanak, vagy parancsolnak. Ebből kifolyólag hűséggel gyakorolták az egyház által rendelt szertartásokat, naponkint és óránkint elismélték az előirt imádságokat; búcsukat jártak, bójtöltek s ezzel — hitők szerint — teljesen eleget tettek a buzgóság követelményeinek. De hát kérdezem: eleget tettek-e vajjon azon vallás szellemében is, melyet Jézus alapított s melylyel üdvözíteni akarta az emberiséget?! Nem éppen azon külsőségekkel nyugózték-e le lelküket, melyek ellen Jézus tiltószavát felemelte s nem önmaguk zárták-e el maguk előtt az igazi kegyesség útját? . . . Jézus kijelentette, hogy: „Az Isten lélek, azért, kik őt imádják, szükség, hogy őt lélekben és igazságban imádják“ (Ján. 4, 24.). De mi jelentése van e tannak, ha az ember a ceremóniák és szabályok megőő betűiből válaszfalakot emel maga és Isten közzé, melyek meggátolják a hitet szabad szárnyalásában s nem engedik a lelket Istenhez közeledni?! . . . Jézus úgy jelentette ki Istent, mint mennyei szerető Atyát, ki teljes jóssággal, igazsággal és könyörülettel; ő azt akarta, hogy az isteni tökéletesség fénysugaraiban felismerjük saját erkölcsi valónk vonásait is s azok nyomán ezeket is tovább tökéletesbítsük. De mi értelme van ennek, ha mi mennyei Atyánk házában idegenek vagyunk;

csak a külső szertartások tornácaiba lehet bemenetelünk és az isteni szeretet fényéből s melegéből nem meríthet ihletet lelkünk? Oh az ily hit nem adhatott erőt az erkölcsi érzésnek s így nem adhatott buzgóságot sem a léleknek. Így az emberi jószág nem lehetett az isteninek mása. Így a bűn az erénnyel, az ármány az igazsággal koronkint nevet cserélve, azonos tekintélyvel uralkodhatott a sötétségben tévelygő lelkek felett. És voltak szomorú idők, a melyekben uralkodtak is. Így volt ez akkor, a mikor — az Isten irgalmánának hallatlan gúnyjára! — bűnbocsátó czédulákkal szabadságot vásárolhattak az emberek a vétkezésre, a legirtózatosabb bűnök elkövetésére pénzért, földi aranyért, ezüstért. Így volt ez akkor, a mikor ki volt adva a jelszó, hogy a szeretet Istenének nevében szabadon lehet nyomorgatni, háborgatni és öldösní mindazon keresztényeket, kik Istent nem abban a templomban imádják, hol a többség vakbuzgóságában a bűnt magasztalta.

Rég volt ez; hála az isteni bölcs gondviselésnek! e sötét idők eltűntek; az emberiségre új világosság fénye derült; Jézus vallása sok földi salaktól megtisztult s újból igaz fényében ragyog. Ennek fényénél újból megismeri az emberiség, hogy mi az a keresztény vallásosság és mi nem az? Megtanulja, hogy ne azt kutassa, ki hol, mikor és mennyit imádkozik, hanem: ki hogyan él? mert legszebb imádság a becsülettel s hűséggel folytatott élet. Megértem Jézus mondását: *„Boldogok, a kiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják“* (Mát. 5. 8.); megértem, hogy előtte nem azok kedvesek, kik ezt kiáltják: *„Uram, Uram!“* hanem, a kik teljesítik a mennyei Atyának akaratát, szóval: *hogy a valódi keresztény buzgóság nem a pusztá hitben s nem külsőségekben, hanem a léleknek azon benső lelkesült kötelességérzetében áll, a melylyel önmagán az isteni tökélyt megvalósítani igyekszik.* Ugyanazért hallva az apostol intését: *„Lélekben buzgók legyetek!“* — én ezt először így értelmezem: *„Nemesen éljetek!“*

Azonban ez még nem elég; a buzgóság fogalma ezzel nincs kimerítve. Ellene mondana ennek lelki természetünk, a melynek egyik kiváló sajátja az, hogy a mily arányban tökéletesbítőleg hat magára, épp oly arányban igyekszik így hatni a külvilágra, különösen a vele rokon eredetű lényekre. *Az isteni szeretet hatása alatt tökéletesbülő léleknek pedig elengedhetlenül embertársai szeretetére s tökéletesbítésére kell buzdulnia. Annyira természetében van már ez, mint tűznek a melegterjesztés és fénynek a világítás.* Igen! az isteni tökéletesség fényétől áthatott léleknek is fényt s meleget kell kör-

nyezetére árasztania. Csak is így fejtheti ki természetét, így töltheti be rendeltetését. És minden ezzel ellenkező tan a léleknek nem emelésére, csak eltörpítésére szolgálhat.

Volt egy irány még a kereszténység első százéveiben, a melynek követői az igazsággal mit sem törődve, egyedül a benső kegyeskedésbe helyezték az élet czélját és hogy lelkek tisztaságát s ártatlanságát jobban megőrizhessék, elzárkoztak a társadalomtól; félreeső puszták, ember nem járta vadonok magányába vonultak, hol — hitők szerint — egyedül Istennek éltek.

De vajjon csakugyan Istennek éltek-e?!... Kérdezem, hogy Jézus ily úton munkálta-e az ő mennyei Atyjának dicsőségét? Vajjon az lett volna e neki érdeme, hogy ha az emberektől a pusztá magányába zárkózva kegyes szemlélődésben töltötte volna le életét? s ellenkezőleg nem azon nemes erkölcsi erélyével nyert-e kedvességet Isten előtt, a melylyel az emberek között evangéliumát hirdette; oszlatta a sötétséget, terjesztette a világosságot; építette a szeretet, igazság, béke országát; az egésznek javáért, boldogításáért munkált, fáradt, küzdött s végül önmagát is feláldozta, példát adván nekünk: miként kelljen élnünk és meghalunk, hogy örökéletet vehessünk?! Ha Jézus maga nem mondaná is, (Ján. 17, 4. 5.) úgy sem kételkedhetném pillanatig sem abban, hogy az ő igazi érdeme s dicsősége ezekben állott s ezek által nyerte meg mindnyájunk háláját s tiszteletét. Igen, keresztény Atyámfiak! a Jézus tanításai s példájából megértem azt, hogy a *keresztény buzgóság nem a szemlélődő kegyességben, a magába zárkózó lelki tisztaságban s áhitatoskodásban, hanem azon eleven erkölcsi erélyben áll, a mely szüntelen a közjó munkálásán, a közboldogság terjesztésén fáradozik* és e tevékenységében éri el legmagasabb nyilvánulását.

Azért, hallva az apostol intését: „Lélekben buzgók legyetek!“ én ezt teljes jelentésében így értelmezem: „*Egymásnak boldogításán munkálkodjatok!*“

Igyekeztem az eddigiekben — bár főbb vonásokban — megismertetni a buzgóság erényét! Hátra volna még, hogy méltassam sok oldalú munkásságát, azt az üdvös hatást, a melyet az idők folyamán gyakorolt s gyakorol napjainkban is a kereszténység életére. De miképp tehetném ezt? Hiszen nincs az életnek egyetlen nevezetesebb viszonya, a melyben ennek fontos szerepe ne jutna s kicsiny és nagy dolgokban egyaránt meg ne mutatná a maga éltető hatalmát! Ott kell lennie a családi életben, hol a hitvestársaknak, szülőknek és gyermekeknek felmutatja legapróbb kötelességeit is s azok

hív betöltésére, tiszta és feddhetetlen életre s mindnyájukat egymás boldogságának munkálására serkenti. Ott van az iskolában, hol tanítót és tanítványt hivatásuknak a közönségesnél magasabb értelemben vett betöltésére lelkesíti. Ott kell lennie a polgári társaságban, melynek minden egyes tagját kölcsönös jóindulatra, hivatása pontos betöltésére serkenti; szegényt és gazdagot egyesít a szeretet nagyszerű intézményeinek megalapítására, fentartására, az ínség és nyomor könnyeinek letörlésére. Ott van a hazában, hol nagy, szent és nemes czélok kivívására ezrek, milliók szívét egybefűzi; hű bajnokokat támaszt a szabadságnak a vész idején s a hallhatatlanság koszorújával dicsóíti meg a haldokló hőst a csatamezőn . . . Itt van az egyházban! Emberfeletti erővel ruházza fel nagy munkájokra apostolait; később a lelki szolgaság sötét százéveiben új hősoket támaszt Isten igazságainak védelmére, vezetve őket ezért életre, halálra. Ott van Dávid Ferenczczel dicsteljes küzdelmeiben, lelkesítve őt minden áldozatra, szenvedésre a hit és lelkiismereti szabadság szent eszményeért; ott van vele börtöne sötét éjjelében és haldokló pillanataiban is egy boldogabb jövendő megújult világosságával sugározza be keblét. Ott van később az üldözött egyház fiaival és leányaival, a kesergőkkel s bujdosókkal, a kiket tántoríthatlan hithűségre s kitartásra lelkesít. Megjelenik a porba omlott Jeruzsálem felett; ismét Esdrásokat, Nehemiásokat támaszt, a kik a romok felett új életet teremtsenek. Elhívja a nagy jóltevőket, a *Zsukiakat*, *Augusztinovichokat*, *Koncz Jánosokat*, többi halhatatlan társaikkal együtt, hogy verejtékkel szerzett javaikból fejedelmi adományokat tegyenek le a haza és egyház, a közmívelődés és testvéri szeretet oltáira s dicső példaadásukkal lelkesítőleg hassanak a késő nemzedékekre is. Oh áldottak örökre azok, a kiknek neve ily tettekkel ragyog át a mult homályán a messze jövendőbe s áldott az a szellem is, a mely őket vezérelte!

E szellem követésére hív fel minket az apostol alapígénkben: „Lélekben buzgók legyetek!” Ez erényre serkent minket szívünk, lelkünk, s egész erkölcsi valónk minden érzése. Erre tanít minket a mult, a melynek viharaiiban ez a buzgóság volt a polgári és hit-szabadságnak hatalmas védbástyája! Ennek dicsőségét hirdeti a jelen korszak is. Mert ime a lelkiismereti szabadság szent elve, a melynek egyházunk háromszáz éven át, jó és balszerencse közt, mindig leghívebb védelmezője s ápolója volt, mind nagyobb erővel tör magának utat a közvéleménybe s ez irányzat kezd kifejezést nyerni hazánk törvényhozásának újabb törekvéseiben is. Biztat ezek után a remény, hogy el fog jöni egyszer s talán már nincs is messze az

idő, a melyben az emberek megértik, hogy a gyűlölködés nem szép s nem istenes dolog még a „Jézus nevében“ sem; eljön az idő, a melyben a keresztényi buzgóság többé nem a felekezeties szűk látókörűség homályos szemüvegén át fog mérlegeltetni, hanem a keresztényi józan igazság világításában, mely szerint: *minden rendű és rangú kereszténynek abban kell buzgolkodnia, hogy nemesen éljen s a köznek javáért szeretettel munkálkodjék és áldozzon.*

Minket azért ker. Afiai addig is e szellem vezéreljen; ebben leszünk valóban boldogok; ezzel lesz nagy és dicső szeretett hazánk s ebben fog élni egyházunk örökké! Amen.

AJTAY JÁNOS.

Az unitáriusok főtanácsi gyűlése.

(Oct. 28., 29 , 30).

Ferencz József püspök megnyitó beszéde.

Méltóságos és főtisztelendő Egyházi Főtanács! Isten jóvoltából egy év után ismét egybegyűltünk, hogy egyházunk ügyei felett tanácskozzunk. S jól esik lelkemnek, hogy ezúttal is ily szép számmal üdvözölhetem egyházi tanácsos atyámfiait. Bízató jele ez annak, hogy az a szellem, mely annyi vihart látott egyházunkat az évszázak folyamán fenntartotta, ma sem halt ki a keblekből s ezzel bátran nézhetünk szembe az újabb megpróbáltatásokkal, az újabb küzdelmekkel is.

Mert a megpróbáltatásoktól és küzdelmektől, mélt. és főt. Egyh. Főtanács, mi sem vagyunk mentek, a minthogy ezek általában együtt járnak az étellel, annyira, hogy a fejlődés, a haladás is csak küzdelmek árán szerezhető meg és biztosítható. Alig hivatkozhatnám e tekintetben meggyőzőbb példára, mint a napi renden lévő egyházpolitikai kérdésekre, a melyek rövid időn országos törvényekké válnának. Két éve már, hogy ezek egész hazánkat izgalomban tartják, s még sok küzdelembe fog kerülni, a mig teljesen érvényesülnek. Mert lám, egy részük legalább egyelőre most is vereséget szenvedett. S a mi legsajátságosabb éppen azok az elvek szenvedték a vereséget, a melyek leginkább magukon viselik a szabadelvűség jellegét. Mert hogy a házasságokat jövőre nem a lelkészek kötik meg, s az anyakönyveket sem ezek fogják vezetni, hanem polgári tisztviselők, ez lehet magában véve igen fontos és szükséges állami érdek, a minthogy az is, de nézetem szerint ebben a szabadelvűségnek édes-keves része van. Amde, hogy a lelkiismeret a hit és vallási meggyőződésben teljesen felszabadíttassék minden kényszer és erőszak alól, ez a szabadelvűségnek csakugyan oly követelménye, a melynek megtagadása az ember természeti jogának megtagadásával egyenlő. S ha az egyházpolitikai kérdések feletti országgyűlési vitákban volt valami fel-emelő ránk nézve, felemelőbb semmi sem lehetett, mint azok a nyilatkozatok, a melyeket a lelkiismeret szabadsága érdekében ennek barátai és bajvivői tettek. Nekem legalább úgy tetszik, hogy most még bátrabban hivatkozhatunk vallásunk érdekében kiállott annyi küzdelmünkre s némi önérzettel mondhatjuk el, hogy ime a mi ki-